

Maria Bokszczanin

Zjazd Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 45/3, 368-370

1954

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

V. K R O N I K A

ZJAZD TOWARZYSTWA LITERACKIEGO IM. A. MICKIEWICZA

23 maja 1954 r. odbył się w Warszawie Zjazd Delegatów Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. W obradach wzięło udział 60 osób. Byli to przedstawiciele 14 Oddziałów Towarzystwa, Wydziału I Polskiej Akademii Nauk i Instytutu Badań Literackich PAN.

W części naukowej prezes Zarządu Głównego Towarzystwa, prof. dr Julian Krzyżanowski, wygłosił odczyt *O humorze w twórczości Jana Kochanowskiego*. W części organizacyjnej sekretarz, Edmund Jankowski, złożył sprawozdanie z działalności Towarzystwa w latach 1950—1954. Dyskusja nad sprawozdaniem i analizą prac poszczególnych oddziałów pozwoliły zorientować się w osiągnięciach i błędach Towarzystwa i sformułować postulaty na przyszłość. Zjazd zamknął swoje obrady wyborem nowego Zarządu Głównego.

*

Dla uświadomienia sobie zadań Towarzystwa, jakie zarysowały się na Zjeździe, dobrze byłoby pokrótce prześledzić jego rozwój od szczupłego grona wytrawnych badaczy literatury środowiska lwowskiego z r. 1886 do szeroko rozbudowanej w całym kraju sieci oddziałów w roku 1954. U podstawy tego rozwoju leży rozszerzanie zadań Towarzystwa od pracy ściśle naukowo-badawczej poprzez wydawniczą do akcji popularyzacyjnej.

Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza, założone w r. 1886 przez Romana Pilata (warto wspomnieć, że wśród współzałożycieli znajduje się i autor *Czerwonego sztandaru*), miało początkowo za cel badanie twórczości naszego największego poety i skupiało sporą garstkę specjalistów, którzy wyniki swoich badań ogłaszali w *Pamiętniku Towarzystwa Literackiego*, redagowanym w latach 1886—1901 przez Romana Pilata. W latach następnych tematyka uległa rozszerzeniu. Wyrazem tego stał się istniejący od r. 1902 *Pamiętnik Literacki*, który zamieszczał prace o wszystkich zjawiskach naszej literatury, nie ograniczając się do wąskiego, aczkolwiek ważnego odcinka badań ściśle mickiewiczowskich. Pozwoliło to zainteresować pracą Towarzystwa szersze kręgi badaczy naszej literatury i stało się pierwszym krokiem do jego popularyzacji. Kolejni redaktorzy *Pamiętnika Literackiego* — Bronisław Gubrynowicz, Wilhelm Bruchnański, Edward Porębowicz, Tadeusz Pini, Ludwik Bernacki, Wiktor Hahn, Ignacy Chrzanowski, Kazimierz Kolbuszewski, Eugeniusz Kucharski, Stanisław Łempicki, Julian Krzyżanowski i Tadeusz Mikulski — w wielkiej dbałości o dobór i poziom prac naukowych stworzyli z *Pamiętnika* najpoważniejsze pismo historycznoliterackie, które od r. 1950 stało się organem Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk.

Drugim momentem popularyzacji Towarzystwa było zorganizowanie w latach trzydziestych miesięcznych odczytów naukowych pod nazwą „Wieczory

Pamiętnika Literackiego". Towarzystwo miało już wówczas za sobą doświadczenia dwóch zjazdów naukowych, poświęconych twórczości Juliusza Słowackiego i Ignacego Krasickiego.

Szczegółowsze informacje o dziejach Towarzystwa można znaleźć w pracy Bronisława Nadolskiego pt. *Towarzystwo Literackie imienia Adama Mickiewicza. 1886—1936. Zarys historii*. Lwów 1937.

Historia Towarzystwa wyznaczyła więc dalszą jego działalność naukowo-badawczą, wydawniczą i odczytową, która miała od r. 1950 rozwijać się w akcję popularyzacyjną. W okresie sprawozdawczym 1950—1954 Towarzystwo prowadzi wszystkie trzy rodzaje prac z wyraźną przewagą akcji popularyzacyjnej.

Zjazd z r. 1950 wysunął hasło umasowienia Towarzystwa w oparciu o popularyzację nauki o literaturze. Pod względem organizacyjnym werbowanie nowych członków miało się wspierać na dwóch momentach atrakcyjnych: na akcji odczytowej, przekazującej wyniki badań do miejscowości oddalonych od ośrodków badawczych, i na bezpłatnym dostarczaniu członkom, opłacającym skromną składkę, Pamiętnika Literackiego.

Umiejętna propaganda obu tych momentów wywołała już na początku omawianego czterolecia trzykrotny wzrost liczby członków Towarzystwa i powstanie sześciu nowych oddziałów: w Olsztynie, Stalinogrodzie, Kielcach, Siedlcach, Sandomierzu i Szczecinie.

Obecnie, w związku z utratą gratisowego egzemplarza Pamiętnika Literackiego, główną atrakcją Towarzystwa jest jego akcja odczytowa, stanowiąca podstawę działalności Towarzystwa. Ważnym krokiem w rozwoju tej akcji było nawiązanie współpracy z sekcjami języka polskiego wojewódzkich i powiatowych ośrodków doskonalenia kadr oświatowych. Ze względu na niejednakowy stopień przygotowania słuchaczy trzeba było stworzyć dwa typy odczytów: naukowy — dla bardziej przygotowanych, i popularno-naukowy — przede wszystkim dla nauczycieli. Liczba odczytów wygląda następująca: r. 1951 — 24, r. 1952 — ponad 80, r. 1953 — ponad 90. Prelegentami byli zarówno profesorowie mający za sobą wiele lat pracy naukowej, niejednokrotnie członkowie PAN, jak i młodzi pracownicy nauki oraz aktywni nauczycielski. Udało się zapewnić słuchaczom dwa cykle odczytów o jednolitej tematyce. Pierwszy z nich — wygłoszony w Roku Odrodzenia przez dobrze przygotowanych prelegentów — był transmisją Sesji Odrodzenia PAN. Najpełniejszą syntezę wiedzy o Odrodzeniu udało się przekazać w Oddziałach Gdańskim i Stalinogrodzkim, na osobnych sesjach Odrodzenia zorganizowanych przez te oddziały. Drugi — wygłaszany w roku bieżącym z myślą o jubileuszu Dziesięciolecia Polski Ludowej — usiłuje podsumować wyniki badań ostatnich dziesięciu lat nad kolejnymi okresami naszej literatury. Cykl ten zostanie zakończony w Warszawie serią sześciu odczytów, które wygłoszą wybitni znawcy poszczególnych epok.

W zakresie prac wydawniczych Towarzystwo starało się znaleźć najlepszą formę uczczenia (w związku z ich jubileuszem) dwóch wielkich pisarzy naszej przeszłości: Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Juliusza Słowackiego.

W roku 1951 Oddział Gdański Towarzystwa prowadził subwencjonowane przez Zarząd Główny prace nad wydaniem krytycznym przekładu *De Republica emendanda*. Prace powierzono zespołowi redakcyjnemu pod kierunkiem tłumacza, Edwina Jędrkiewicza.

Zainicjowane przez Towarzystwo pełne, popularno-naukowe wydanie *Dzieł Juliusza Słowackiego* pod redakcją Juliana Krzyżanowskiego, sporządzone este-

tycznie przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich, rozeszło się bardzo szybko w nakładzie 20 000 egzemplarzy. Opracowane w rok później wydanie drugie, poprawione w szczegółach i pomnożone, jest również na wyczerpaniu pomimo nakładu w wysokości 30 000 egzemplarzy. W tej chwili zespół redakcyjny pod kierunkiem prof. Krzyżanowskiego przygotowuje trzecie wydanie *Dzieł*, które Ossolineum chce oddać czytelnikom jeszcze w ciągu roku 1955.

W okresie sprawozdawczym ukazał się rocznik XXXIX i XL *Pamiętnika Literackiego* pod redakcją Juliana Krzyżanowskiego i Tadeusza Mikulskiego oraz — przy współudziale Instytutu Badań Literackich — rocznik XLI, z. 1—4 i rocznik XLII, z. 1—2, pod tą samą redakcją. Oddział Łódzki Towarzystwa przygotował do druku serie VII — X *Prac Polonistycznych* pod redakcją Stefani Skwarczyńskiej, Anieli Kowalskiej i Jana Trzynadłowskiego.

Trzecia dziedzina działalności Towarzystwa Literackiego, prace naukowo-badawcze, rozwija się obecnie w Oddziale Gdańskim w czterech kierunkach: 1) Kult Mickiewicza na Pomorzu, 2) Teatr Gdański w epoce Oświecenia, 3) Nieznane gdańskie *polonica* rękopiśmienne, 4) Satyra gdańska w latach 1772—1795.

*

W wyniku dyskusji nad pracami poszczególnych oddziałów Zjazd dokonał oceny działalności Towarzystwa i wysunął kilka projektów prac:

I. Tematami odczytów naukowych w ciągu najbliższego okresu powinny być: 1) Badania nad twórczością Adama Mickiewicza, zgodnie z tradycją Towarzystwa i zbliżającym się Rokiem Mickiewiczowskim; 2) podsumowanie badań ostatniego dziesięciolecia nad wszystkimi okresami historii literatury — dla uczczenia jubileuszu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Przy odczytach popularnych przewidziano: ściślejsze połączenie tematyki odczytów z programem lekcyjnym; odczyty monograficzne z metodyki badań literackich i bibliografii.

II. Wskazana jest żywsza inicjatywa w wyszukiwaniu materiałów naukowych regionalnych, sygnalizowanie o nich i opracowywanie ich w miarę możliwości pod kierunkiem Zarządu Głównego, który będzie starał się o zapewnienie funduszy ze strony Polskiej Akademii Nauk i Instytutu Badań Literackich.

III. Powinien powstać biuletyn informujący o najnowszych wydaniach trudniej dostępnych tekstów literackich i naukowo-krytycznych, który by zawierał również zestawienie odczytów wygłoszonych w ramach akcji Towarzystwa. Ciekawsze odczyty można by tam nawet w całości publikować.

Na zakończenie Zjazd Delegatów dokonał wyboru nowego Zarządu Głównego i Komisji Rewizyjnej. Prezesem Towarzystwa został wybrany ponownie i jednogłośnie prof. dr Julian Krzyżanowski.

Maria Bokszczanin